

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (devátého senátu)

7. prosince 2023 *

„Řízení o předběžné otázce – Životní prostředí – Ochrana přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin – Směrnice 92/43/EHS – Článek 6 odst. 3 – Pojem ‚plán nebo projekt‘ v chráněné lokalitě – Zásah do lesa za účelem zajištění jeho protipožární ochrany – Nezbytnost provést předběžné posouzení důsledků tohoto zásahu pro dotčenou lokalitu“

Ve věci C-434/22,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím administrativā rajona tiesa, Rīgas tiesu nams (okresní správní soud v Rize, Lotyšsko) ze dne 30. června 2022, došlým Soudnímu dvoru dne 30. června 2022, v řízení

„Latvijas valsts meži“ AS

proti

Dabas aizsardzības pārvalde,

Vides pārraudzības valsts birojs,

za účasti:

Valsts meža dienests,

SOUDNÍ DVŮR (devátý senát),

ve složení: J.-C. Bonichot (zpravodaj), vykonávající funkci předsedy senátu, S. Rodin a L. S. Rossi, soudci,

generální advokátka: J. Kokott,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

– za „Latvijas valsts meži“ AS: M. Gūtmanis,

* Jednací jazyk: lotyština.

- za Dabas aizsardzības pārvalde: A. Svilāns,
- za Evropskou komisi: C. Hermes a I. Naglis, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 13. července 2023,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 6 odst. 3 směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Úř. věst. 1992, L 206, s. 7; Zvl. vyd. 15/02, s. 102, dále jen „směrnice o stanovištích“).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi společnostmi „Latvijas valsts meži“ AS a Dabas aizsardzības pārvalde (orgán ochrany životního prostředí, Lotyšsko), regionální správou v Kurzeme, ve věci rozhodnutí generálního ředitele tohoto orgánu ze dne 22. března 2021, kterým se této společnosti ukládá, aby přijala různá opatření určená ke snížení nepříznivých důsledků kácení stromů ve zvláštní oblasti ochrany významné pro Společenství (Natura 2000) Ances purvi un meži (Mokřady a lesy v Ance), která se nachází v Lotyšsku.

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice o stanovištích

- 3 Podle čl. 1 písm. l) směrnice o stanovištích se zvláštní oblastí ochrany rozumí „lokalita významná pro Společenství a vyhlášená členskými státy prostřednictvím právního, správního a/nebo smluvního aktu, u které jsou pro přírodní stanoviště a/nebo populace druhů, pro něž je lokalita určena, uplatněna ochranná opatření nezbytná k jejich zachování nebo obnově ve stavu z hlediska jejich ochrany příznivém“.
- 4 Vyhlášení zvláštních oblastí ochrany je upraveno v čl. 4 odst. 4 směrnice o stanovištích:
„Jakmile je lokalita významná pro Společenství přijata postupem podle odstavce 2, vyhlásí příslušný členský stát co nejdříve a nejpozději do šesti let tuto lokalitu jako zvláštní oblast ochrany a podle významu lokality stanoví priority pro uchování nebo obnovu příznivého stavu z hlediska ochrany u typu přírodního stanoviště uvedeného v příloze I nebo druhu uvedeného v příloze II a pro ekologickou soudržnost sítě NATURA 2000 a také podle toho, jak jsou tyto lokality ohroženy postupným znehodnocováním nebo zničením.“
- 5 Ochrana lokalit Natura 2000 je upravena zejména v článku 6 uvedené směrnice, který stanoví:
„1. Pro zvláštní oblasti ochrany stanoví členské státy nezbytná ochranná opatření zahrnující v případě potřeby odpovídající plány péče vypracované speciálně pro dané lokality nebo integrované do jiných plánů rozvoje a vhodná opatření právního, správního nebo smluvního

charakteru, která odpovídají ekologickým požadavkům typů přírodních stanovišť uvedených v příloze I a druhů uvedených v příloze II, jež se na těchto lokalitách vyskytují.

2. Členské státy přijmou vhodná opatření, aby v oblastech zvláštní ochrany vyloučily poškozování přírodních stanovišť a stanovišť druhů[, jakož i] vyrušování druhů, pro něž jsou tato území určena, pokud by takové vyrušování mohlo být významné ve vztahu k cílům této směrnice.

3. Jakýkoli plán nebo projekt, který [přímo nesouvisí s péčí o určitou lokalitu] nebo není [pro ni] nezbytný, avšak bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, a to buď samostatně, nebo v kombinaci s jinými plány nebo projekty, podléhá odpovídajícímu posouzení jeho důsledků pro lokalitu z hlediska cílů její ochrany. S přihlédnutím k výsledkům uvedeného hodnocení důsledků pro lokalitu a s výhradou odstavce 4 schválí příslušné orgány příslušného státu tento plán nebo projekt teprve poté, co se ujistí, že nebude mít nepříznivý účinek na celistvost příslušné lokality, a co si v případě potřeby opatří stanovisko široké veřejnosti.

4. Pokud navzdory negativnímu výsledku posouzení důsledků pro lokalitu musí být určitý plán nebo projekt z naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu, včetně důvodů sociálního a ekonomického charakteru, přesto uskutečněn a není-li k dispozici žádná alternativní řešení, zajistí členský stát veškerá kompenzační opatření nezbytná pro zajištění ochrany celkové soudržnosti sítě NATURA 2000. O přijatých kompenzačních opatřeních uvědomí [Evropskou] [k]omisi.

Jestliže se na [v] dotyčné lokalitě vyskytují prioritní typy přírodních stanovišť a/nebo prioritní druhy, pak mohou být uplatněny pouze důvody související s ochranou lidského zdraví a veřejné bezpečnosti[,] s nesporně příznivými důsledky mimořádného významu pro životní prostředí nebo jiné naléhavé důvody převažujícího veřejného zájmu podle stanoviska Komise.“

Směrnice EIA

- 6 Článek 1 odst. 2 písm. a) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí (Úř. věst. 2012, L 26, s. 1, dále jen „směrnice EIA“) stanoví:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

a) ‚záměrem‘:

- provádění stavebních prací nebo výstavba jiných zařízení nebo děl,
- jiné zásahy do přírodního prostředí a krajiny včetně těch, které se týkají těžby nerostných surovin“.

Lotyšské právo

Zákon o zvláštních oblastech ochrany

7 Směrnice o stanovištích byla do lotyšského práva provedena prostřednictvím likums „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām“ (zákon o zvláštních oblastech ochrany) ze dne 2. března 1993 (*Latvijas Vēstnesis*, 1993, č. 5).

8 Článek 15 tohoto zákona, nadepsaný „Pravidla ochrany a využívání oblastí ochrany“, stanoví:

„(1) Pro oblasti ochrany mohou být stanovena pravidla pro ochranu a využívání s cílem zajistit ochranu těchto lokalit a zachování jejich přírodní hodnoty.

(2) Pro oblasti ochrany platí obecná pravidla pro ochranu a využívání, individuální pravidla ochrany a využívání a plány ochrany přírody“.

9 Článek 43 uvedeného zákona, nadepsaný „Zvláštní oblasti ochrany významné pro Společenství“, stanoví:

„[...]

(4) jakákoliv plánovaná činnost nebo plánovací dokument (s výjimkou plánů ochrany přírody v oblastech ochrany a v nich stanovených činnostech, které jsou nezbytné pro péči nebo obnovu stanovišť zvláště chráněných druhů, stanovišť zvláště chráněných druhů s omezeným využitím nebo zvláště chráněných biotopů, jakož i vybudování veřejně přístupné infrastruktury pro výzkum a pro přírodní turistiku stanovené v plánech ochrany přírody v oblastech ochrany), které mohou mít samostatně, nebo ve spojení s jinými plánovanými činnostmi nebo plánovacími dokumenty významný vliv na oblast ochrany významné pro Společenství (Natura 2000), podléhá posouzení vlivů na životní prostředí. [...]

Zákon o protipožární ochraně

10 Článek 10.¹ odst. 1 Ugunsdrošības un ugunsdzēsības likums (zákon o protipožární ochraně) ze dne 24. října 2002 (*Latvijas Vēstnesis*, 2002, č. 165) stanoví, že vlastník (nebo držitel) lesa je povinen zajistit dodržování požadavků protipožární ochrany lesa.

11 Článek 12 tohoto zákona stanoví, že Rada ministrů určí požadavky, které musí splnit fyzické nebo právnické osoby pro předcházení a účinné hašení požárů a pro zmírnění jejich následků, a to bez ohledu na formu vlastnictví a umístění dotčeného objektu.

Vyhláška č. 238

12 Bod 1 Ministru kabineta noteikumi Nr. 238 „Ugunsdrošības noteikumi“ (vyhláška Rady ministrů č. 238 o protipožární ochraně) ze dne 19. dubna 2016 (*Latvijas Vēstnesis*, 2016, č. 78) (dále jen „vyhláška č. 238“) uvádí, že tato vyhláška upravuje požadavky protipožární ochrany, které musí splnit fyzické a právnické osoby pro předcházení a účinné hašení požárů a pro zmírnění jejich následků, a to bez ohledu na formu vlastnictví a umístění dotčeného objektu.

- 13 Bod 2.7.¹ uvedené vyhlášky stanoví, že infrastrukturu lesní protipožární ochrany představují cesty na lesním pozemku, protipožární průseky pásy minerální půdy, přírodní vozovky, místa pro zásobování vodou k hašení požárů s přístupem k nim a požární pozorovatelný.
- 14 Bod 417.3 téže vyhlášky stanoví, že do 1. května každého roku osoba odpovědná za lesní pozemek odstraní z lesních cest a přírodních vozovek, které mohou být použity k hašení požárů, porost, který může bránit pohybu požárních vozidel.
- 15 Bod 417.4 vyhlášky č. 238 uvádí, že osoba odpovědná za lesní pozemek musí každoročně do 1. května připravit přístupové vozovky a cesty k místům zásobování vodou pro hašení požárů a udržovat je v takovém stavu, aby byl zajištěn přístup pro požární vozidla.
- 16 Bod 418 této vyhlášky upřesňuje, že pokud správce lesního pozemku obhospodařuje souvislou plochu lesních pozemků větší než 5 000 hektarů, vypracuje plán preventivních protipožárních opatření pro celý lesní pozemek a provede jej. K tomuto plánu se přiloží kartografické mapy uvedených lesních pozemků.

Vyhláška č. 478

- 17 Bod 2 Ministru kabineta noteikumi Nr. 478 Dabas lieguma „Ances purvi un meži“ individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi (vyhláška Rady ministrů č. 478 ze dne 16. srpna 2017 o zvláštních normách pro ochranu a využívání přírodní rezervace „Mokřady a lesy v Ance“), ze dne 16. srpna 2017 (*Latvijas Vēstnesis*, 2017, č. 164) (dále jen „vyhláška č. 478“) stanoví, že tato přírodní oblast se zřizuje k zajištění ochrany krajiny pobřežních prohlubní a dun charakteristických pro danou lokalitu a k ochraně zvláště chráněných biotopů a druhů významných pro Lotyšskou republiku a Evropskou unii.
- 18 Bod 11 této vyhlášky stanoví:

„V lesních oblastech je zakázáno:

[...] 11.2. kácení suchých stromů a odstraňování padlých stromů, odumřelých stromů nebo jejich částí, jejichž průměr v nejsilnějším místě přesahuje 25 cm, pokud jejich celkový objem činí méně než 20 metrů krychlových na hektar lesního porostu, s následujícími výjimkami:

11.2.1. kácení a odstraňování nebezpečných stromů s ponecháním stromů v porostu;

11.2.2. provádění těchto činností v prioritních lesních biotopech Evropské unie: v lužních lesích (91D0*), v rašelinových lesích (9080*), v aluviálních lesích na březích řek a v záplavových oblastech (91E0*) a ve starých nebo přírodních boreálních lesích (9010*), kde je zakázáno kácení suchých stromů a odstraňování padlých stromů, odumřelých stromů nebo jejich částí, jejichž průměr v nejsilnějším místě přesahuje 25 cm. [...]“
- 19 Bod 23.3.3 vyhlášky uvádí, že od 1. února do 31. července jsou v sezónní chráněné přírodní oblasti zakázány lesnické činnosti, s výjimkou lesních protipožárních opatření.
- 20 Pro chráněnou přírodní oblast „Mokřady a lesy v Ance“ byl navíc vypracován plán ochrany přírody (plán na roky 2016 až 2028, dále jen „plán ochrany“), který byl schválen prostřednictvím *vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra* 2016. gada 28. aprīļa rīkojums Nr. 105 (vyhláška ministra životního prostředí a místního rozvoje č. 105) ze dne 28. dubna 2016.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 21 Dotčená chráněná přírodní oblast je zvláštní oblastí ochrany významnou pro Společenství (Natura 2000), která se nachází na území obce Ventspils (Lotyšsko). Tato oblast o rozloze 9 822 hektarů byla zřízena za účelem zajištění ochrany biotopů a stanovišť vzácných druhů živočichů a rostlin chráněných v Lotyšsku a v Unii, jakož i krajinného celku prohlubní a pobřežních dun typických pro daný region, a péče o ně.
- 22 Ve dnech 7. a 14. ledna 2021 provedli zaměstnanci orgánu ochrany životního prostředí, regionální správy v Kurzeme, kontrolu dotčené přírodní oblasti a zjistili, že žalobkyně v původním řízení v této oblasti vykácela stromy podél přírodních vozovek v délce přibližně 17 km.
- 23 Tento orgán ochrany životního prostředí měl za to, že dotčené opatření nebylo stanoveno ani plánem ochrany, ani vyhláškou č. 478 a mělo být předem předmětem posouzení jeho důsledků.
- 24 Rozhodnutím ze dne 15. ledna 2021 uložil tento orgán žalobkyni v původním řízení povinnost snížit nepříznivé důsledky činností provedených v dotčené chráněné přírodní oblasti tím, že v lesních porostech ponechá pokácené borovice, jejichž průměr v nejsilnější části přesahuje 25 cm, neboť pokácené stromy se následnou přirozenou degradací dřeva stanou vhodným substrátem pro rozvoj druhů hmyzu zvláště chráněných v této oblasti, zejména tesaříka vyskytujícího se v jehličnanech (*Tragosoma depsarium*) a velkého tesaříka (*Ergates faber*). Orgán ochrany životního prostředí žalobkyni v původním řízení rovněž nařídil, aby doplnila množství mrtvého dřeva v prioritně chráněném biotopu 9010* „Staré nebo přírodní boreální lesy“, protože je nedostatečné.
- 25 Žalobkyně v původním řízení toto rozhodnutí napadla. Generální ředitel orgánu ochrany životního prostředí nicméně toto rozhodnutí potvrdil rozhodnutím ze dne 22. března 2021 (dále jen „rozhodnutí dotčené v původním řízení“).
- 26 Žalobkyně v původním řízení podala k administratīvās rajona tiesa, Rīgas tiesu nams (okresní správní soud v Rize, Lotyšsko), který je předkládajícím soudem, žalobu na zrušení rozhodnutí dotčeného v původním řízení.
- 27 Uvedla, že činnosti, které jsou jí vytýkány, jsou vyžadovány platnou vnitrostátní právní úpravou v oblasti prevence nebezpečí lesních požárů, která zahrnuje údržbu lesních cest a přírodních vozovek, včetně kácení stromů na základě povolení vydaných Valsts meža dienests (státní lesnická správa, Lotyšsko), tyto činnosti nepodléhají procesu posuzování stanovenému v čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích a byly provedeny v souladu s plánem ochrany a vyhláškou č. 478.
- 28 Žalobkyně v původním řízení kromě toho tvrdí, že opatření uložená rozhodnutím dotčeným v původním řízení mají negativní dopady na protipožární ochranu v dotčené chráněné přírodní oblasti. Podle předkládajícího soudu učinila lesnická správa stejný závěr.
- 29 Předkládající soud má za to, že musí určit, zda činnosti provedené žalobkyní v původním řízení představují činnosti podléhající procesu posouzení důsledků plánů a projektů zamýšlených ve zvláštních oblastech ochrany významných pro Společenství (Natura 2000), jak je stanoveno v čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích.

- 30 Za tímto účelem má předkládající soud za to, že musí nejprve posoudit, zda činnosti dotčené v původním řízení představují „plán“ nebo „projekt“ ve smyslu čl. 6 odst. 3 této směrnice, jelikož předmětem odpovídajícího posouzení důsledků podle tohoto ustanovení musí být pouze „plány“ a „projekty“, které mohou mít vliv na zvláštní oblast ochrany.
- 31 Má-li být pro dotyčné práce tato kvalifikace použita, předkládající soud si klade rovněž otázku, zda tyto práce přímo souvisejí s péčí o dotčenou chráněnou přírodní oblast nebo jsou pro ni nezbytné, jelikož jejich cílem je chránit tuto chráněnou přírodní oblast před nebezpečím požárů. Podle čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích se totiž posouzení důsledků pro dotčenou lokalitu nevyžaduje u plánů nebo projektů, které s péčí o tuto lokalitu přímo souvisejí nebo jsou pro ni nezbytné.
- 32 Předkládající soud se dále táže, zda i v případě neexistence takové souvislosti nebo takové nezbytnosti pro péči o lokalitu je přesto vyžadováno posouzení důsledků dotčených činností, ačkoliv jsou tyto činnosti vyžadovány platnou vnitrostátní právní úpravou v oblasti prevence nebezpečí lesních požárů.
- 33 Za těchto podmínek se administratīvā rajona tiesa, Rīgas tiesu nams (okresní správní soud v Rize) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Zahrnuje pojem ‚záměr‘ ve smyslu čl. 1 odst. 2 písm. a) [směrnice EIA] také činnosti prováděné v lesní oblasti za účelem zajištění údržby lesní protipožární infrastruktury v této oblasti v souladu s požadavky protipožární ochrany stanovenými platnými právními předpisy?
- 2) V případě kladné odpovědi na první otázku: Je třeba činnosti prováděné v lesní oblasti za účelem zajištění údržby lesní protipožární infrastruktury v této oblasti v souladu s požadavky protipožární ochrany stanovenými platnými právními předpisy považovat pro účely čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích za projekt, který přímo souvisí s péčí o lokalitu nebo je pro ni nezbytný, takže v souvislosti s těmito činnostmi nemusí být proveden postup posouzení zvláštních oblastí ochrany významných pro Společenství (Natura 2000)?
- 3) V případě záporné odpovědi na druhou otázku: Vyplývá z čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích povinnost provést rovněž posouzení těch plánů a projektů (činností), které, ačkoli nemají přímou souvislost s péčí o zvláštní oblast ochrany nebo nejsou pro tuto péči nezbytné, mohou mít významný vliv na oblast ochrany významnou pro Společenství (Natura 2000), avšak které jsou prováděny v souladu s vnitrostátními právními předpisy za účelem zajištění požadavků lesní protipožární ochrany?
- 4) V případě kladné odpovědi na třetí otázku: Lze v této činnosti pokračovat a dokončit ji před provedením *ex post* postupu posouzení zvláštních oblastí ochrany významných pro Společenství (Natura 2000)?
- 5) V případě kladné odpovědi na třetí otázku: Jsou příslušné orgány povinny, aby zabránily možným významným vlivům, požadovat napravení škody a přijmout opatření, pokud významnost vlivů nebyla posouzena v rámci postupu posuzování zvláštních oblastí ochrany významných pro Společenství (Natura 2000)?“

K předběžným otázkám

K první otázce

- 34 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích musí být vykládán v tom smyslu, že pojem „projekt“ ve smyslu tohoto ustanovení zahrnuje činnosti prováděné v lesní oblasti, vyhlášené jako zvláštní oblast ochrany, za účelem zajištění údržby lesní protipožární infrastruktury v této oblasti, v souladu s požadavky stanovenými platnou vnitrostátní právní úpravou v oblasti protipožární ochrany lesů.
- 35 Úvodem je třeba připomenout, že toto ustanovení stanoví, že ve zvláštních oblastech ochrany ve smyslu čl. 1 písm. l) směrnice o stanovištích „[j]akýkoli plán nebo projekt, který přímo nesouvisí s péčí o určitou lokalitu nebo není pro ni nezbytný, avšak bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, a to buď samostatně, nebo v kombinaci s jinými plány nebo projekty, podléhá odpovídajícímu posouzení jeho důsledků pro lokalitu z hlediska cílů její ochrany“.
- 36 Na prvním místě je třeba uvést, že směrnice o stanovištích neobsahuje definici pojmu „projekt“. Naproti tomu čl. 1 odst. 2 písm. a) směrnice EIA, na který předkládající soud výslovně odkazuje ve své otázce, definuje pojem „záměr“, který ve smyslu posledně uvedené směrnice zahrnuje provádění stavebních prací nebo výstavbu jiných zařízení nebo děl, jakož i jiné zásahy do přírodního prostředí a krajiny včetně těch, které se týkají těžby nerostných surovin.
- 37 Soudní dvůr přitom judikoval, že pojem „projekt“ ve smyslu směrnice o stanovištích zahrnuje pojem „záměr“ ve smyslu směrnice EIA, takže pokud činnost spadá pod směrnici EIA, musí *a fortiori* spadat pod směrnici o stanovištích (rozsudek ze dne 9. září 2020, Friends of the Irish Environment, C-254/19, EU:C:2020:680, bod 29 a citovaná judikatura).
- 38 Na druhém místě z judikatury Soudního dvora vyplývá, že „záměr“ ve smyslu směrnice EIA předpokládá provedení prací nebo zásahů měnících fyzický stav dotyčné lokality (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. března 2011, Brussels Hoofdstedelijk Gewest a další, C-275/09, EU:C:2011:154, bod 24). V projednávaném případě činnosti dotčené v původním řízení spočívaly v kácení stromů za účelem zajištění údržby přírodních vozovek vedoucích dotčenou chráněnou oblastí. Splňují tudíž věcné kritérium pojmu „záměr“ ve smyslu směrnice EIA.
- 39 Naproti tomu žádné právní kritérium tento pojem neomezuje. Proto okolnost, že kácení stromů dotčené v původním řízení bylo uloženo platnou vnitrostátní právní úpravou v oblasti protipožární ochrany lesů, nemůže zpochybnit kvalifikaci těchto prací jako „záměru“ ve smyslu směrnice EIA.
- 40 Z výše uvedeného vyplývá, že uvedené kácení představuje „záměr“ ve smyslu směrnice EIA a potažmo „projekt“ ve smyslu čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích.
- 41 S ohledem na předchozí úvahy je třeba na první otázku odpovědět, že čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích musí být vykládán v tom smyslu, že pojem „projekt“ ve smyslu tohoto ustanovení zahrnuje činnosti prováděné v lesní oblasti, vyhlášené jako zvláštní oblast ochrany, za účelem zajištění údržby lesní protipožární infrastruktury v této oblasti, v souladu s požadavky stanovenými platnou vnitrostátní právní úpravou v oblasti protipožární ochrany lesů, pokud tyto činnosti mění fyzický stav dotyčné lokality.

K druhé otázce

- 42 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích musí být vykládán v tom smyslu, že činnosti prováděné v lesní oblasti, vyhlášené jako zvláštní oblast ochrany, za účelem zajištění údržby lesní protipožární infrastruktury v této oblasti, v souladu s požadavky stanovenými platnou vnitrostátní právní úpravou v oblasti protipožární ochrany lesů, je třeba považovat za projekt, „který přímo souvisí s péčí o určitou lokalitu nebo je pro ni nezbytný“, ve smyslu tohoto ustanovení, a tudíž nemusí být předmětem posouzení jejich důsledků pro dotčenou lokalitu.
- 43 Podle čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích totiž platí, že pokud práce dotčené ve věci v původním řízení, které byly provedeny v souladu s platnou vnitrostátní právní úpravou v oblasti protipožární ochrany lesů, přímo souvisejí s péčí o dotčenou lokalitu nebo jsou pro ni nezbytné, nemusely být předmětem posouzení jejich důsledků pro tuto lokalitu.
- 44 Zaprvé z čl. 1 písm. l) směrnice o stanovištích vyplývá, že zvláštní oblast ochrany je vymezena za účelem zachování nebo obnovy určitých přírodních stanovišť nebo druhů ve stavu příznivém z hlediska jejich ochrany. Za tím účelem stanoví členské státy podle čl. 6 odst. 1 směrnice o stanovištích nezbytná ochranná opatření zahrnující v případě potřeby odpovídající plány péče vypracované speciálně pro dané lokality nebo integrované do jiných plánů rozvoje a vhodná opatření právního, správního nebo smluvního charakteru, která odpovídají ekologickým požadavkům typů přírodních stanovišť uvedených v příloze I a druhů uvedených v příloze II této směrnice, jež se na těchto lokalitách vyskytují.
- 45 Z výše uvedeného vyplývá, že ochranná opatření podle čl. 6 odst. 1 směrnice o stanovištích musí přímo souviset s péčí o dotčenou lokalitu nebo být pro ni nezbytná ve smyslu čl. 6 odst. 3 této směrnice.
- 46 Zadruhé, jak uvedla generální advokátka v bodě 37 svého stanoviska, preventivní opatření k zabránění požárům nebo jejich hašení mohou souviset s péčí o chráněnou lokalitu nebo být pro ni nezbytná. Podle žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce ostatně jak plán ochrany, tak vyhláška č. 478 obsahují nepřímé údaje o nezbytnosti přijmout opatření k předcházení nebezpečím lesních požárů v dotčené lokalitě.
- 47 Nicméně ne všechna opatření, jejichž cílem je zajistit ochranu zvláštní oblasti ochrany před nebezpečími lesních požárů, přímo souvisejí s péčí o dotčenou lokalitu nebo jsou pro ni nezbytná. Je ještě třeba, aby tato opatření byla nezbytná pro zachování nebo obnovu chráněných stanovišť nebo druhů ve stavu příznivém z hlediska jejich ochrany a byla přiměřená těmto cílům, což vyžaduje, aby byla vhodná pro dotčenou oblast a umožňovala dosažení uvedených cílů.
- 48 Pokud jde v projednávané věci o kácení stromů za účelem údržby přírodních vozovek v chráněné oblasti, je třeba posoudit, zda tyto práce mají vliv na některé cíle ochrany, a případně, zda riziko budoucího zásahu do dotčené lokality v důsledku požárů odůvodňuje uvedené práce s ohledem na všechny charakteristiky této oblasti.
- 49 Takové posouzení vyžaduje odpovídající posouzení důsledků opatření plánovaných v rámci protipožární ochrany podle čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích.

- 50 Jinak je tomu pouze tehdy, pokud tato opatření již patří mezi opatření, která byla stanovena na základě čl. 6 odst. 1 směrnice o stanovištích a která z tohoto titulu přímo souvisejí s péčí o dotčenou lokalitu nebo jsou pro ni nezbytná.
- 51 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích musí být vykládán v tom smyslu, že činnosti prováděné v lesní oblasti, vyhlášené jako zvláštní oblast ochrany, za účelem zajištění údržby lesní protipožární infrastruktury v této oblasti, v souladu s požadavky stanovenými platnou vnitrostátní právní úpravou v oblasti protipožární ochrany lesů, nelze považovat jen na základě toho, že mají takovýto předmět, za přímo související s péčí o dotčenou lokalitu nebo pro ni nezbytné, a tyto činnosti se tedy nemohou na základě toho vyhnout posouzení jejich důsledků pro tuto lokalitu, ledaže patří mezi ochranná opatření již stanovená podle čl. 6 odst. 1 směrnice o stanovištích.

K třetí otázce

- 52 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích musí být vykládán v tom smyslu, že vyžaduje provést posouzení plánů a projektů uvedených v tomto ustanovení, i když je jejich uskutečnění vyžadováno platnou vnitrostátní právní úpravou v oblasti protipožární ochrany lesů.
- 53 Zprv je třeba připomenout, že jakýkoli plán nebo projekt, který přímo nesouvisí s péčí o určitou lokalitu nebo není pro ni nezbytný, ale bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, musí být předmětem odpovídajícího posouzení jeho důsledků pro uvedenou lokalitu, což je požadavek, který vyžaduje identifikaci, posouzení a zohlednění všech důsledků tohoto plánu nebo projektu na tuto lokalitu. Takový plán nebo projekt musí být podroben takovému posouzení, pokud existuje pravděpodobnost nebo riziko, že bude mít významný vliv na dotčenou lokalitu, což je podmínka, která musí být s ohledem na zásadu předběžné opatrnosti považována za splněnou, pokud nelze vyloučit existenci pravděpodobnosti nebo nebezpečí významných škodlivých účinků na tuto lokalitu na základě nejlepších vědeckých poznatků v dané oblasti, zejména s ohledem na zvláštní vlastnosti a environmentální podmínky uvedené lokality (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 10. listopadu 2022, AquaPri, C-278/21, EU:C:2022:864, body 49 a 50, jakož i citovaná judikatura). Je na předkládajícím soudu, aby posoudil, zda projekt dotčený ve věci v původním řízení bude mít pravděpodobně významný vliv na dotčenou lokalitu, přičemž, jak uvedla generální advokátka v bodě 45 svého stanoviska, vnitrostátní právní úprava použitelná v oblasti protipožární ochrany lesů nemůže osvobodit plán nebo projekt od povinnosti dodržet požadavky čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích.
- 54 Zadruhé je však třeba zdůraznit, že neexistuje rozpor mezi povinností podle vnitrostátního práva přijmout určitá opatření určená k protipožární ochraně lesů a povinností stanovenou v čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích předem podrobit tato opatření posouzení jejich důsledků pro dotčenou lokalitu, pokud budou mít na zvláště chráněnou oblast pravděpodobně významný vliv.
- 55 Toto posouzení totiž naopak umožňuje vymezit způsoby provádění uvedených opatření, která jsou nejvhodnější pro zachování nebo obnovu přírodních stanovišť nebo druhů, k jejichž ochraně byla zvláštní oblast ochrany zřízena, ve stavu příznivém z hlediska jejich ochrany.
- 56 Kromě toho i v případě, že posouzení dospěje k závěru o nepříznivých důsledcích zamýšlených opatření pro lokalitu a není k dispozici žádné alternativní řešení, čl. 6 odst. 4 směrnice o stanovištích stanoví, že tato opatření mohou být přesto provedena, odůvodňují-li to naléhavé

důvody převažujícího veřejného zájmu, pokud členský stát zajistí veškerá kompenzační opatření nezbytná pro zajištění ochrany celkové soudržnosti sítě Natura 2000 [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. dubna 2018, Komise v. Polsko (Bělověžský prales), C-441/17, EU:C:2018:255, bod 190].

- 57 Zatřetí a v každém případě je třeba připomenout, že Soudní dvůr rozhodl, že čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích nemůže členskému státu umožňovat, aby přijal vnitrostátní pravidla, která by obecně vyloučila určité plány nebo projekty z povinnosti posoudit jejich důsledky pro dotčenou lokalitu [rozsudek ze dne 22. června 2022, Komise v. Slovensko (Ochrana tetřevů hluščů), C-661/20, EU:C:2022:496, bod 69 a citovaná judikatura].
- 58 Možnost obecně osvobodit některé činnosti v souladu s platnou vnitrostátní právní úpravou od posouzení jejich důsledků pro dotčenou chráněnou lokalitu by totiž mohla ohrozit celistvost této lokality.
- 59 Ostatně je třeba uvést, že v projednávaném případě ze spisu předloženého Soudnímu dvoru vyplývá, že vnitrostátní právní úprava platná v oblasti protipožární ochrany lesů takovou možnost nestanoví.
- 60 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na třetí otázku odpovědět tak, že čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích musí být vykládán v tom smyslu, že vyžaduje provést posouzení plánů a projektů uvedených v tomto ustanovení, i když je jejich uskutečnění vyžadováno platnou vnitrostátní právní úpravou v oblasti protipožární ochrany lesů.

Ke čtvrté otázce

- 61 Podstatou čtvrté otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích musí být vykládán v tom smyslu, že v činnostech určených k zajištění údržby lesní protipožární infrastruktury v lesní oblasti, vyhlášené jako zvláštní oblast ochrany, lze pokračovat a dokončit je před provedením posouzení jejich důsledků podle tohoto ustanovení.
- 62 Podle druhé věty čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, „[s] přihlédnutím k výsledkům uvedeného hodnocení důsledků pro lokalitu a s výhradou odstavce 4 schválí příslušné orgány příslušného státu tento plán nebo projekt teprve poté, co se ujistí, že nebude mít nepříznivý účinek na celistvost příslušné lokality, a co si v případě potřeby opatří stanovisko široké veřejnosti“. Ve zvláštní oblasti ochrany tak nemůže být uskutečněn žádný plán nebo projekt před tím, než jsou posouzeny jeho důsledky pro příslušnou lokalitu.
- 63 Soudní dvůr opakovaně potvrdil předběžnou povahu posouzení podle čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích (rozsudky ze dne 7. září 2004, Waddenvereniging a Vogelbeschermingsvereniging, C-127/02, EU:C:2004:482, bod 34, ze dne 11. dubna 2013, Sweetman a další, C-258/11, EU:C:2013:220, bod 28, jakož i ze dne 21. července 2016, Orleans a další, C-387/15 a C-388/15, EU:C:2016:583, bod 43).
- 64 Jak uvedla generální advokátka v bodě 54 svého stanoviska, je ostatně nezbytné, aby posouzení důsledků plánu nebo projektu předcházelo jeho uskutečnění. Dodatečné posouzení totiž neumožňuje zabránit nepříznivým vlivům na stav lokality z hlediska její ochrany. Kromě toho by bylo často obtížné posoudit rozsah těchto důsledků bez předchozího zjištění původního stavu lokality.

- 65 Směrnice o stanovištích tak neumožňuje realizovat plán nebo projekt ve zvláštní oblasti ochrany, a tím spíše ani neumožňuje pokračovat v jeho realizaci a dokončit ji před tím, než bude provedeno odpovídající posouzení jeho důsledků pro dotčenou lokalitu.
- 66 Tento zákaz se vztahuje na činnosti prováděné v lesní oblasti, vyhlášené jako zvláštní oblast ochrany, za účelem zajištění údržby lesní protipožární infrastruktury v této oblasti, které mají povahu projektu ve smyslu čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, jak vyplývá z odpovědi Soudního dvora na první otázku.
- 67 Uvedený zákaz se naproti tomu nevztahuje na činnosti prováděné v rámci opatření na ochranu lokality stanovených podle čl. 6 odst. 1 směrnice o stanovištích. Jak je totiž uvedeno v bodech 52 a 53 tohoto rozsudku, tyto činnosti musí být z tohoto důvodu považovány za činnosti přímo související s péčí o lokalitu nebo pro ni nezbytné.
- 68 Jestliže tedy činnosti údržby lesní protipožární infrastruktury již byly stanoveny v rámci opatření na ochranu lokality na základě čl. 6 odst. 1 směrnice o stanovištích, nemusí být předmětem posouzení podle čl. 6 odst. 3 této směrnice.
- 69 Jak uvedla generální advokátka v bodě 57 svého stanoviska, je třeba učinit výhradu rovněž pro případ, kdy aktuální či bezprostředně hrozící nebezpečí vyžaduje okamžité přijetí opatření nezbytných k ochraně lokality. V podobném případě by předchozí provedení posouzení důsledků těchto opatření pro lokalitu nemuselo sloužit cíli tohoto postupu, a sice ochraně lokality, ale mohlo by naopak vést k její újmě.
- 70 Tak tomu může být zejména v případě naléhavých opatření k ochraně a boji proti lesním požárům. Je na předkládajícím soudu, aby posoudil, zda provedení prací dotčených v původním řízení bez předchozího posouzení jejich důsledků pro dotčenou chráněnou přírodní oblast mohlo být na tomto základě odůvodněno.
- 71 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na čtvrtou otázku odpovědět tak, že čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích musí být vykládán v tom smyslu, že činnosti určené k zajištění údržby lesní protipožární infrastruktury v lesní oblasti, vyhlášené jako zvláštní oblast ochrany, nelze zahájit a tím spíše v nich nelze pokračovat a dokončit je před provedením posouzení jejich důsledků podle tohoto článku, ledaže tyto činnosti patří mezi opatření na ochranu dotčené lokality, která již byla stanovena na základě čl. 6 odst. 1 této směrnice, anebo aktuální či bezprostředně hrozící nebezpečí způsobení újmy ochraně této lokality vyžaduje jejich okamžité provedení.

K páté otázce

- 72 Podstatou páté otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích musí být vykládán v tom smyslu, že ukládá příslušným orgánům povinnost přijmout opatření k nápravě případných významných důsledků prací provedených bez předchozího posouzení podle tohoto ustanovení a požadovat náhradu škody způsobené těmito pracemi.
- 73 Úvodem je třeba si položit otázku, zda je pátá otázka, tak jak je formulována, užitečná pro řešení sporu v původním řízení.

- 74 Rozhodnutím dotčeným v původním řízení totiž generální ředitel orgánu ochrany životního prostředí uložil žalobkyni v původním řízení, aby ponechala na místě pokácené borovice, jejichž kmen má průměr větší než 25 cm, a aby doplnila množství mrtvého dřeva v prioritně chráněném biotopu 9010* „Staré nebo přírodní boreální lesy“, které bylo v rozhodnutí posouzeno jako nedostatečné.
- 75 Jak přitom uvedla generální advokátka v bodech 69 a 72 svého stanoviska, cílem prvního příkazu je zabránit pokračování v pracích prováděných v rozporu s čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích a druhý příkaz je připomenutím bodu 11.2 vyhlášky č. 478 ukládajícího neodstraňovat mrtvé dřevo, pokud je ho nedostatečné množství.
- 76 Jinými slovy, rozhodnutí dotčené v původním řízení podle všeho nemá za cíl napravit důsledky prací provedených žalobkyní v původním řízení ani od ní požadovat náhradu škody způsobené těmito pracemi.
- 77 Je však třeba připomenout, že je pouze na vnitrostátním soudu, který rozhoduje spor a musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, jež bude vydáno, aby posoudil s ohledem na konkrétní okolnosti věci jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání rozsudku, tak relevanci otázek, které klade Soudnímu dvoru.
- 78 V projednávané věci ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že pátá otázka se stejně jako ostatní položené otázky týká výkladu čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích a není zjevné, že by nebyla pro řešení sporu v původním řízení užitečná. Soudní dvůr má tedy pravomoc na ni odpovědět.
- 79 Zaprvé je třeba konstatovat, že směrnice o stanovištích, konkrétně její čl. 6 odst. 3, neobsahuje ustanovení týkající se důsledků, které je třeba vyvodit z porušení povinnosti předchozího posouzení důsledků plánu nebo projektu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. července 2019, Inter-Environnement Wallonie a Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen, C-411/17, EU:C:2019:622, bod 169).
- 80 Článek 6 odst. 2 této směrnice členskými státy ukládá jen přijmout „vhodná opatření, aby v oblastech zvláštní ochrany vyloučily poškozování přírodních stanovišť a stanovišť druhů, jakož i vyrušování druhů, pro něž jsou tato území určena, pokud by takové vyrušování mohlo být významné ve vztahu k cílům [uvedené] směrnice.“
- 81 Členské státy jsou nicméně podle zásady loajální spolupráce stanovené v čl. 4 odst. 3 SEU povinny napravit protiprávní následky porušení unijního práva (rozsudky ze dne 16. prosince 1960, Humblet v. Belgický stát, 6/60-IMM, EU:C:1960:48, s. 1146, a ze dne 7. ledna 2004, Wells, C-201/02, EU:C:2004:12, bod 64). Tato povinnost platí pro každý orgán dotčeného členského státu, zejména pro vnitrostátní orgány, které mají v rámci svých pravomocí povinnost přijmout všechna nezbytná opatření za účelem nápravy neprovedení posouzení důsledků plánu nebo projektu na životní prostředí [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. listopadu 2019, Komise v. Irsko (Větrný park v Derrybrienu), C-261/18, EU:C:2019:955, bod 75]. Uvedená povinnost přísluší rovněž podnikům patřícím dotčenému členskému státu [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. listopadu 2019, Komise v. Irsko (Větrný park v Derrybrienu), C-261/18, EU:C:2019:955, bod 91].

- 82 Na základě této zásady je dotyčný členský stát rovněž povinen nahradit veškeré škody způsobené neprovedením posouzení důsledků plánu nebo projektu na životní prostředí (rozsudek ze dne 7. ledna 2004, Wells, C-201/02, EU:C:2004:12, bod 66).
- 83 Naproti tomu ze samotné zásady loajální spolupráce, která se vztahuje pouze na členské státy a jejich orgány, nemůže vyplývat povinnost jednotlivců nahradit škody způsobené na životním prostředí ve zvláštní oblasti ochrany pracemi, které tito jednotlivci provedli, aniž byly tyto práce předmětem odpovídajícího posouzení podle čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích.
- 84 Vzhledem k tomu, že směrnice o stanovištích neobsahuje žádné ustanovení týkající se náhrady škody na životním prostředí a jednotlivcům každopádně nemůže být uložena žádná povinnost pouze na základě této směrnice, povinnost nahradit škodu takového druhu, jako je škoda dotčená v původním řízení, může vyplývat pouze z lotyšského práva.
- 85 Je třeba dodat, že v případě, že by taková povinnost byla v lotyšském právu stanovena, což přísluší ověřit předkládajícímu soudu, byly by příslušné vnitrostátní orgány povinny ji uplatnit.
- 86 Článek 6 odst. 3 směrnice o stanovištích vykládaný ve světle zásady loajální spolupráce proto nemůže zavazovat příslušné orgány, aby od jednotlivců požadovaly náhradu takové škody.
- 87 Toto ustanovení tudíž žalobkyni v původním řízení neukládá povinnost nahradit škodu způsobenou pracemi, které uskutečnila, aniž bylo předem provedeno odpovídající posouzení, a umožňuje tedy příslušným orgánům uložit jí náhradu této škody pouze v případě, který zmiňuje generální advokátka v bodě 73 svého stanoviska, kdy by měla být postavena na roveň orgánu dotyčného členského státu. Pokud má naproti tomu postavení jednotlivce, nemohou od ní tyto orgány pouze na základě uvedeného ustanovení a zásady loajální spolupráce požadovat náhradu výše uvedených škod.
- 88 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na pátou otázku odpovědět tak, že čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, ve světle zásady loajální spolupráce, musí být vykládán v tom smyslu, že ukládá dotyčnému členskému státu, konkrétně jeho příslušným orgánům, povinnost přijmout opatření k nápravě případných významných důsledků pro životní prostředí, které mají práce provedené bez předchozího posouzení těchto důsledků podle tohoto ustanovení, a nahradit škodu způsobenou těmito pracemi. Naproti tomu neukládá tomuto členskému státu povinnost požadovat náhradu takové škody od jednotlivců, pokud je jim přičitatelná.

K nákladům řízení

- 89 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (devátý senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 6 odst. 3 směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích musí být vykládán v tom smyslu, že pojem „projekt“ ve smyslu tohoto ustanovení zahrnuje činnosti prováděné v lesní oblasti, vyhlášené jako zvláštní oblast**

ochrany, za účelem zajištění údržby lesní protipožární infrastruktury v této oblasti, v souladu s požadavky stanovenými platnou vnitrostátní právní úpravou v oblasti protipožární ochrany lesů, pokud tyto činnosti mění fyzický stav dotčené lokality.

- 2) Článek 6 odst. 3 směrnice 92/43 musí být vykládán v tom smyslu, že činnosti prováděné v lesní oblasti, vyhlášené jako zvláštní oblast ochrany, za účelem zajištění údržby lesní protipožární infrastruktury v této oblasti, v souladu s požadavky stanovenými platnou vnitrostátní právní úpravou v oblasti protipožární ochrany lesů, nelze považovat jen na základě toho, že mají takovýto předmět, za přímo související s péčí o dotčenou lokalitu nebo pro ni nezbytné, a tyto činnosti se tedy nemohou na základě toho vyhnout posouzení jejich důsledků pro tuto lokalitu, ledaže patří mezi ochranná opatření již stanovená podle čl. 6 odst. 1 této směrnice.
- 3) Článek 6 odst. 3 směrnice 92/43 musí být vykládán v tom smyslu, že vyžaduje provést posouzení plánů a projektů uvedených v tomto ustanovení, i když je jejich uskutečnění vyžadováno platnou vnitrostátní právní úpravou v oblasti protipožární ochrany lesů.
- 4) Článek 6 odst. 3 směrnice 92/43 musí být vykládán v tom smyslu, že činnosti určené k zajištění údržby lesní protipožární infrastruktury v lesní oblasti, vyhlášené jako zvláštní oblast ochrany, nelze zahájit a tím spíše v nich nelze pokračovat a dokončit je před provedením posouzení jejich důsledků podle tohoto článku, ledaže tyto činnosti patří mezi opatření na ochranu dotčené lokality, která již byla stanovena na základě čl. 6 odst. 1 této směrnice, anebo aktuální či bezprostředně hrozící nebezpečí způsobení újmy ochraně této lokality vyžaduje jejich okamžité provedení.
- 5) Článek 6 odst. 3 směrnice 92/43, ve světle zásady loajální spolupráce, musí být vykládán v tom smyslu, že ukládá dotčenému členskému státu, konkrétně jeho příslušným orgánům, povinnost přijmout opatření k nápravě případných významných důsledků pro životní prostředí, které mají práce provedené bez předchozího posouzení těchto důsledků podle tohoto ustanovení, a nahradit škodu způsobenou těmito pracemi. Naproti tomu neukládá tomuto členskému státu povinnost požadovat náhradu takové škody od jednotlivců, pokud je jim přičitatelná.

Podpisy